

(Nukelta i 2 psl.)

Kristijono Donelaičio pėdomis

(Atkelta iš 1 psl.)

3. Karaliaučiuje: Poeto europinė edukacija

Kristijonas 1732 metais jau buvo Karaliaučiuje, Prūsijos karalystės administracijos ir kultūros centre. Aštuoniolikos metų vaikiną moki katedros mokykloje. Gyveno miesto laikmokyje prieglaudose neturtingiesiems. Jis buvo priimtas kaip našlė — nemokamai galėjo gyventi, gavo maistą ir mokslą. Atsilygino tuo, kad dalyvavo bažnyčios chore, lydėjo į kapus mirusius ir kitoki būdu patarnavo bažnyčiai. Tokios pareigos buvo skirtos tik neturtingiesiems.

Po ketverių metų, 1736, Kristijonas jau universitete studijuoją protestantų (liuteronų) teologiją, o šalia kalbas — lotynų, graikų, mahnoma taip pat, kad dar buvo susipažinęs su hebrajų ir prancūzų kalbomis. Studijavo dar ir lietuvių kalbą vadinamam lietuvių seminare, kuris prie universiteto buvo įsteigtas 1718, siekiant parengti dvasininkus su lietuvių kalba. Gyveno greičiausiai gaudamas vieną iš stipendijų, kurias hercogas Albrechtas buvo pasiskyręs, steigdamas universitetą 1544. Stipendija nebuvo tokia, kad būtų sotus. Paliko Donelaičio sesers žinia, kad Kristijonas iš bado buvo sykį nualpęs. O ir pats Donelaitis sakos jautęs esąs „silpnos sveikatos, nes dėl įtemptų studijų tapau hipokondriškas“ (metrikose pastaba 1774 metais). Ilgo amžiaus nesitiekė, nors per 15 metų Tolminkiemį tik sykį dėl nesveikatos negalėjo nueiti į bažnyčią.

Iš visų idėjųinių sąjūdžių, kurie buvo tada populiari Karaliaučiaus universitete, Donelaitis labiausiai veikė pietizmas. Tai labiausiai atitiko jo iš namų išsienotą prigimtį. Pietizmo dorybės — darbštumą, maldingumą, susilaikymą nuo pramogų, paprastumą ir net puritoniską askezę Donelaitis priėmė blaiviai, nuosaikiai, išvengdamas karštutynų, kaip ir natūralu valstiečio aplinkoje išaugusiam charakteriui. Tačiau kaip priėmė, tai priėmė giliai ir pastoviai, visam gyvenimui. Neprarado nė tada, kai pats pietistinis sąjūdis kitur jau buvo išblėgęs ir kai jo draugai kunigai nevenė pramogos ir vaizių pas kaimynus. O jei Donelaitis lankė kaimynus ar juos priėmė pas save, tai mėgino sudaryti jiems aukštesnės rūšies pramogą: „Mėgau dainuoti bei skambinti fortepijonu ir pianinu, bet skambindamas ar dainuodamas būvau moralus, taiklus prie svečių, stengdamasis juos užimti“ (1744). Nuo kunigo pareigų nuliekamą laiką jis skyrė darbui ir maldai — pastatydino naują mūrinę bažnyčią, pastatydino kleboniją, taip pat namus dvasininkų našlėms. Dirbo darže. Dirbo techninius instrumentus — barometrus, termometrus drauge su broliu Mykolu, kai jis atkeliavo į Tolminkiemį. Taip pat rašė poeziją, komponavo giesmes. Pačias kasdienines pareigas lydėjo maldai. Antai, mirimo ir gimimo metrikas surašinėjo su stebinančiu pietizmu, su nusizėnimu prieš Dievą, su pabarimu sau, su maldai — ne kasdien kalbama, įprastine, išmokyta visiem laikam, bet kiekvienam metu naujai improvizuota. „Viešpatie Jėzau, gerasis Ganytojau, aš noriu čia būti ganytoju ir avinėliu“, išrašė metrikose, pradėdamas eiti Tolminkiemį klebono pareigas 1743.

Tačiau taip tvarkingai, taupiai, rūpestingai gyvendamas, Donelaitis nesusikrovė turto. Pastabose, skirtose jam būsimam savo įpėdiniui, Donelaitis įrašė, kad vaikų neturįs (buvo vedęs savo pirmatako Jono Fridricho Essen našlę Oną Reginą Olefant, Goldapės teisėjo dukterį 1744.10.11) ir dėl to visuomet džiaugiasi, nes „tarnyba, palyginti, menka“.

Tokis Donelaitis kunigas jau reikšė Tolminkiemio parapijoje.

4. Tolminkiemyje: Poetas autochtoninės ir kolonizacinės kultūros susitikime

Donelaičio gyvenimo kelią pasek-

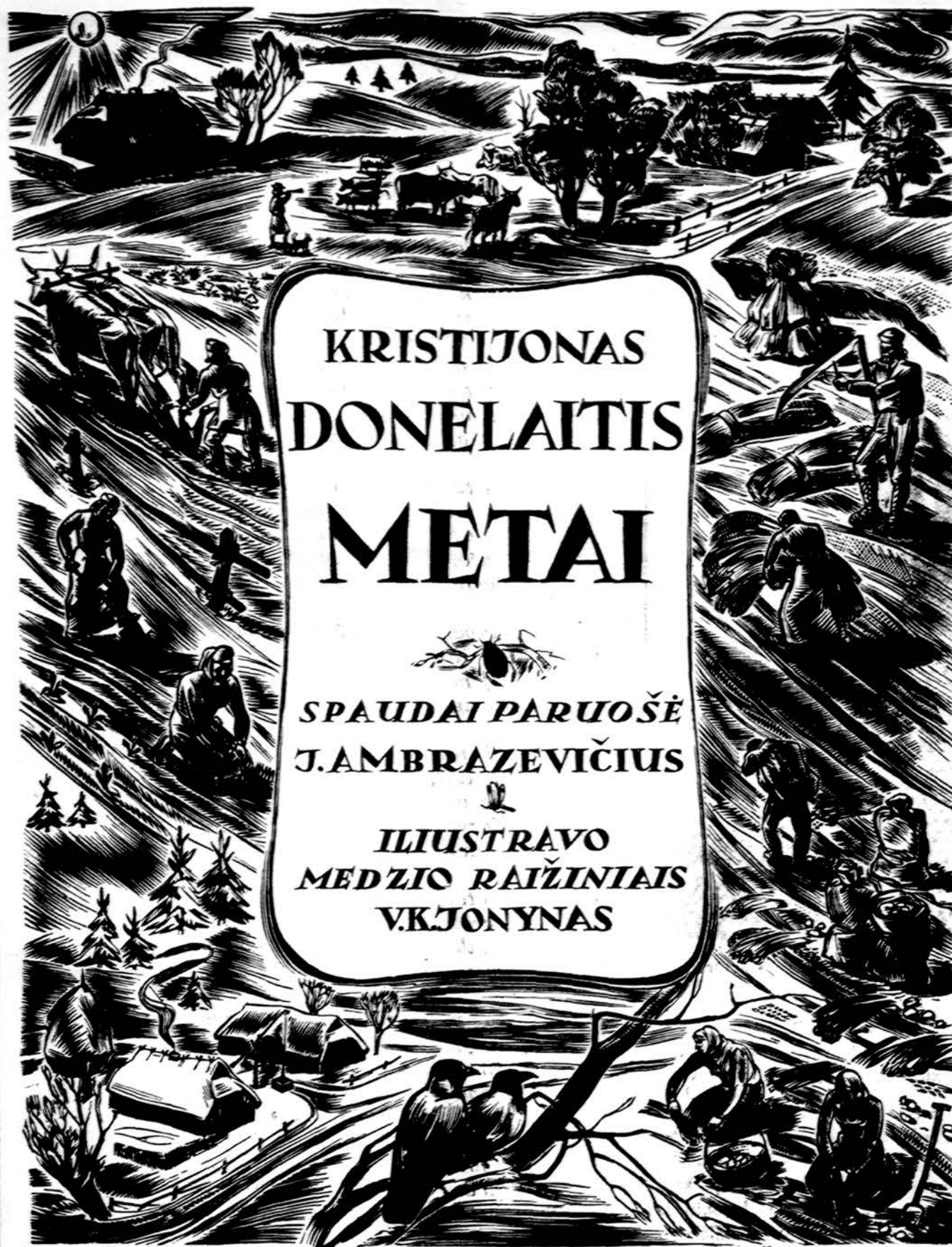
damas, iš Gumbinės leidausi traukiniu į Tolminkiemį, esantį nuo Lazdynėlių bei Gumbinės už 20 kilometrų į pietryčius, prie tos pačios Romintės upės kaip ir Gumbinė, vienoje geografinėje platumoje su Vištyčiu, kuris buvo jau Lietuvos valstybės teritorijoje. Geležinkelio stoties užrašas buvo „Tolminkheimen“.

Tai čia ta parapija, į kurią Kristijonas Donelaitis po trumpo mokytojavimo ir kantoravimo Stalupėnuose buvo paskirtas 1743 ir kurioje išgyveno iki savo mirties 1780 vasario 18 dienos, retai kada iš jos teišvykdamas.

Iš stoties vienintele gatve pro bažnyčią, skendėjančią tarp senų medžių, nusileidau žemėliau į namus, kurie turėjo būti klebonija. Į juos pasibeldus, Donelaitis neatlieps, bet tikėjaisi atsiliepsiant jo įpėdini. Deja, įpėdinis buvo judresnis už Donelaitį ir buvo išvykęs. Kelios moterys, rastos viduje, išklaušė mano apgailestavimą, kad išvykęs klebonas, ir pasisūlė man padėti. Nuvedė į šventorių, atrakino bažnyčią. Gal kad buvo pavakare; gal kad medžių buvo apgaubta, bažnyčios viduje buvo prieblanda, ir mano foto kameras sunkiai sekė fiksuoti aiškesnį vaizdą. Prie vieno bažnyčios šulio buvo lenta, kurioje buvo surašytos tos parapijos klebonų pavardės, Donelaitis ar ne tryliktais.

Tai ir viskas. Tačiau nuo pakilau šventoriaus akis klydo į tolį — į nusitęsiasius pievas ir krūmus ir dar toliau į Romintos girias ir pelkes. Tai tos pačios girios, kuriose ir Donelaitis su parapičiais slapstėsi 1757 metais, kada rusų kariuomenė įsiveržė... Iš šventoriaus, žvelgdamas į tolį, galėjai pajusti išlikusių pagrindinių bruožais Donelaičio laikų peizažą. Čia tebebuvo gamtos modelis, pagal kurį Donelaitis piešė savo poemos gamtovaizdžius.

Grįžau ta pačia staiga vasarinio lytūsu nuplauta gatve. Šioje tyloje ir ramybėje turėjau rodytis labai svetimas, jei priešais ateinantis valdžios atstovas, žandaras, po pasisveikinimo paprašė mano dokumentų. Su valdžios pareigūnui priderančiu orumu juos apžiūrėjo, paskui paprašė išversti — nes mano tarnybinis pasas buvo rašytas lietuvių ir prancūzų kalbomis. Išverčiau ir dar jam taip pat atskaičiau „lekciją“ apie Donelaitį, kuris čia 37 metus buvo šios parapijos klebonas ir kuris įmėno šios parapijos gyvenimą savo nemiršamoje poemoje. Gyvom akim

Juozo Ambrazevičiaus spaudai paruošto ir V. K. Jonyno iliustruoto Kristijono Donelaičio „Metų“ titulinis puslapis. Knyga buvo išleista Nepriklausomos Lietuvos švietimo ministerijos 1940 metais.

ir šypsodamasis valdžios atstovas klausėsi ir paskui pratarė: „Na, jo, na ir aš biškį moku lietuviškai“. Jis esąs kilęs nuo Šilutės, iš teritorijos, kuri tuo metu priklausė Lietuvos valstybei.

Anos moters iš klebonijos ir šis valdžios pareigūnas savo charakteriu, kiek jis žytelėjo iš pirmo santykio su atvykusiu svetimu žmogumi, rodė lyg mažai likudai tos būriškos, lietuviškos kultūros, kuri čia prieš 200 metų gyveno, kurios aiškiausia ir tobuliausia išraiška buvo poetas Donelaitis ir jo kūryba. Tai likučiai charakterių, kuriuos Donelaitis

buvo ėmęs modeliais savo poemos personazam.

Gyvo vaizdo pažadinta mintis leidosi atstatinėti istorinį tos parapijos tautinių bei „socialinių santykių vaizdą ir poeto šaltinį juose...“

Tolminkiemio parapijoje 1743 metais atvykęs Donelaitis rado 32 kaimus, 4 karališkus, t. y. valdžios tytkio su atvykusiu svetimu žmogumi, rodė lyg mažai likudai tos būriškos, lietuviškos kultūros, kuri čia prieš 200 metų gyveno, kurios aiškiausia ir tobuliausia išraiška buvo poetas Donelaitis ir jo kūryba. Tai likučiai charakterių, kuriuos Donelaitis buvo ėmęs modeliais savo poemos personazam.

Donelaitis, čia atvykęs, pasiūto esąs kolonizacinio proceso liudinininkas ir dalyvis. Jis aptarnavo autochtoninius gyventojus lietuvių, pamokslus sakdamas jiems lietuviškai. Aptarnavo ir kolonistus vokiškais pamokslais. Skelbė visiem tuos pa-

gumą veikiantiems įstatymams. Šioje kovoje iškilo visu aštrumu Donelaičio nenuolaidus, prieštaraujantis, kovojantis su neteisybe charakteris, su pakiliu pasipiktinimu ar kančia ironija prašnekęs metrikų pastabose. Pvz. 1776:

Felix parochia, ubi nulla regia via Felicitior illa, ubi nulla regia villa. Sed felicissima ista, ubi nullus nobilista.

Arba: „Ak, Prūsų karaliau! Jei tu būtum neturėjęs amtmono Ruhigo karaliaus teisėms ginti, kaip tau tada sektųsi? Kas žino, kokios nepaprastos įtakos šis vyras yra turėjęs visiem tuos laimejamam!“

Galima spėti, kad kova su šia neteisybe buvo absorbavusi Donelaičio protą ir nervus, jei jis atsakė G. Ostermejeriui patalkinti naują giesmyną ruošiant, teisindamasis „senyvu amžium ir drebančiom rankom, kurios jam apsunčina rašymą“.

Pats amtmonas Ruhigas informavo savo vyresnybę, kad kaimo žmonės labiau klausio klebono negu valdžios. Bylos galo Donelaitis nesulaukė. Tik po dešimt metų po jo mirties betgi kaimas bylą laimėjo.

Masinė kolonizacija sukūrė iš pagrindų tautinį, socialinį ir moralinį gyvenimą. Kilo pirmiausia tautinė problema: ar kolonistai prisitaikys prie autochtoninės, vadinasi, lietuvių kalbos bei papročių, ar kolonistai primes vietiniam gyventojam savą kalbą, savus papročius. Pirmoji galimybė atkrinta, prisiminkime, kad valdžia buvo vokiška, oficialioji kalba vokiečių ir kad valdžia rėmė kolonistus bei jų dominavimą, jų kultūros infiltraciją tarp vietos gyventojų. Donelaičio pozicija tame procese, dviejų tautybių susidūrimo? Liko nuošaliai, rodytis neutralus? Donelaitis aiškiai atsistojo autochtoninių gyventojų pozicijoje. Jis skelbė bekompromisinį pasipriešinimą kolonistų kultūrai ir gynei patriarchalinę lietuvių valstiečių kultūrą, jo poemoje vadinamų būrų kultūrą. Šių dienų terminu sakant, tai buvo pasyvaus pasipriešinimo žadintojas. Pasyvus pasipriešinimas reikšė dviem būdais: išlaikymu to, kas lietuviška, atmetimu to, kas kolonistų atnešta. Pakeltu to nu savo poemoje Donelaitis kreipėsi ne sykį į „broliu lietuvininkus“, kad jie laikytųsi „barzdotojų gadydėlių“; idealizavo tuos laikus, kada lietuvininkas dar vokiškai nekalbėjo ir vokiškai nesirėdė; kalbėjo apie tuos svetimuosius, kurie Lietuva gyrė; su pakiliu pasipiktinimu smerkė tuos lietuvių, kurie greitai prisimė kolonistų papročius; su aitra ironija rodė kolonistų išsigimimo ir sugedimo vaizdus, kurie turėjo atgrasinti lietuvių nuo pasekimo kolonistais.

Tokios tautinio pasipriešinimo pozicijos Donelaitis laikėsi moraliniais motyvais. Pietistinės dorybės, kurias Donelaitis brangino, buvo susijusios su tautinėmis vertybėmis: savos kalbos ir savų papročių išlaikymu. Kur nyksta tautinės vertybės ir pagalba joms, nyksta sykiu ir moralinės vertybės bei jautrumas joms. Lietuviai, atitrukę nuo savų tautinių vertybių ir prisimė vokiškąsias, yra sykiu su kolonistais ir moraliai sugedę, kaip ir tie atgabendieji kolonistai. Kai lietuvininkai su vokiečiais

susimaišė, „štai ir viežlyboms tuojau į nieką pavirto“. Toki rezultatai ne tik su vokiečiais susimaišius, bet ir su prancūzais bei šveicarais. Dėl to ir skundėsi Donelaitis: „Jau koktu su mūsų gadyne, kad šveistėis ir prancūzas Lietuvą gavo“.

Vokiečiai, prancūzai, šveicarai kolonistai Donelaičiui rodė menką moralės nei patriarchališki lietuvių. Tokius juos Donelaitis vėžduoja ne dėl to, kad jis būtų, šios dienos žodžiais tariant, nacionalizmo pagautas ir žmones laikytų menkėnais tik dėl to, kad jie kitos tautybės. Kolonistai rodė menkėnų dėl to, kad jie, atitrukę nuo savo aplinkos, atitruko ir nuo tų moralinių tradicijų, kuriose jie buvo gyvenę ir kurios juos palaikė tam tikrame moraliniame lygyje. Ir jie buvo pačios kolonizacijos auka. Jei lietuvių būtų vokiečių kolonistų padėtyje, t. y. jei lietuvių būtų atitrukę nuo savo žemės ir savo patriarchalinės socialinės aplinkos, tai greičiausiai ir jie būtų taip moraliai sumenkę kaip anie kolonistai, kurie ir Dievą pamiršo ir į „kardiamą tik bėga, tik bėga“.

Tautinės individualybės išlikymas kaip pagrindas moralei asmenybei nuo Donelaičio laikų eina raudonu siūlu visame Prūsijos lietuvių stipriausiu protų galvojime. Stipriausia šios minties išraiška bus dramaturgo ir filosofo Vydūno kūryba.

Autochtoninių gyventojų ir kolonistų santykiuose sykiu su tautine problema eina ir socialinė. Kolonistai yra privilegijuotoje socialinėje padėtyje. Jie yra pusiau laisvi ūkininkai, ar valdžios pareigūnai, ar dvarų valdytojai, ar net jei ir baudžiauninkai, tai lengvesnėmis sąlygom. Lietuviai yra baudžiauninkai. Iš kolonistų yra kėlė tie, kuriuos Donelaitis vadina „ponais“, iš autochtoninių gyventojų — „būrai — nabagėliai“, diskriminuotoji dalis. Donelaitis aiškiai atsistoja antrųjų pusėje. Tačiau kompromis tarp skirtingų socialinių luomų bei klasių Donelaitis suranda greičiau nei tarp skirtingų tautybių. Iš vienos pusės Donelaitis aiškiai ir įvairiais variantais pabrėžia motyvą, kad iš prigimties visi žmonės lygūs, tiek ponas, tiek būras. Iš kitos pusės Donelaitis nepasmerkia nelygybės, paremtos socialinės santvarkos baudžiaivos. J baudžiaivą jis žiūri kaip į santvarką, kurioje žmonės atlieka skirtingas funkcijas ir kurioje kiekvienas sau skirtą funkciją turi atlikti gerai. Tačiau jis griežtai pasmerkia tos baudžiaivos kai kuriuos ypatumus — piktuosius ponus, kurie savo funkciją atlieka blogai, kurie baudžiauninkus išnaudoja, muša ir net užmuša. Šalia tokių nedorėlių ponų Donelaitis betgi pastato „gerąjį poną“, kuris užjautė baudžiauninkus ir jų padėtį lengvino. Patys baudžiauninkai neįjautė jam jokios neapykantos. Priešingai — kai „gerasis ponas“ mirė, baudžiauninkai taip jo galėjo ir taip verkė, kad „kitiems ir akys išpūtė pradėjo“.

Smerkdamas ponus nedorėlius ir girdamas „gerąjį poną“, Donelaitis pasisakė ne prieš esamą socialinę santvarką, bet prieš nekrikščionišką ir nežmoniską elgesį tos santvarkos

(Nukelta į 3 pusl.)

Taip Donelaičio Tolminkiemis yra vaizduojamas vienas senas piešinys.

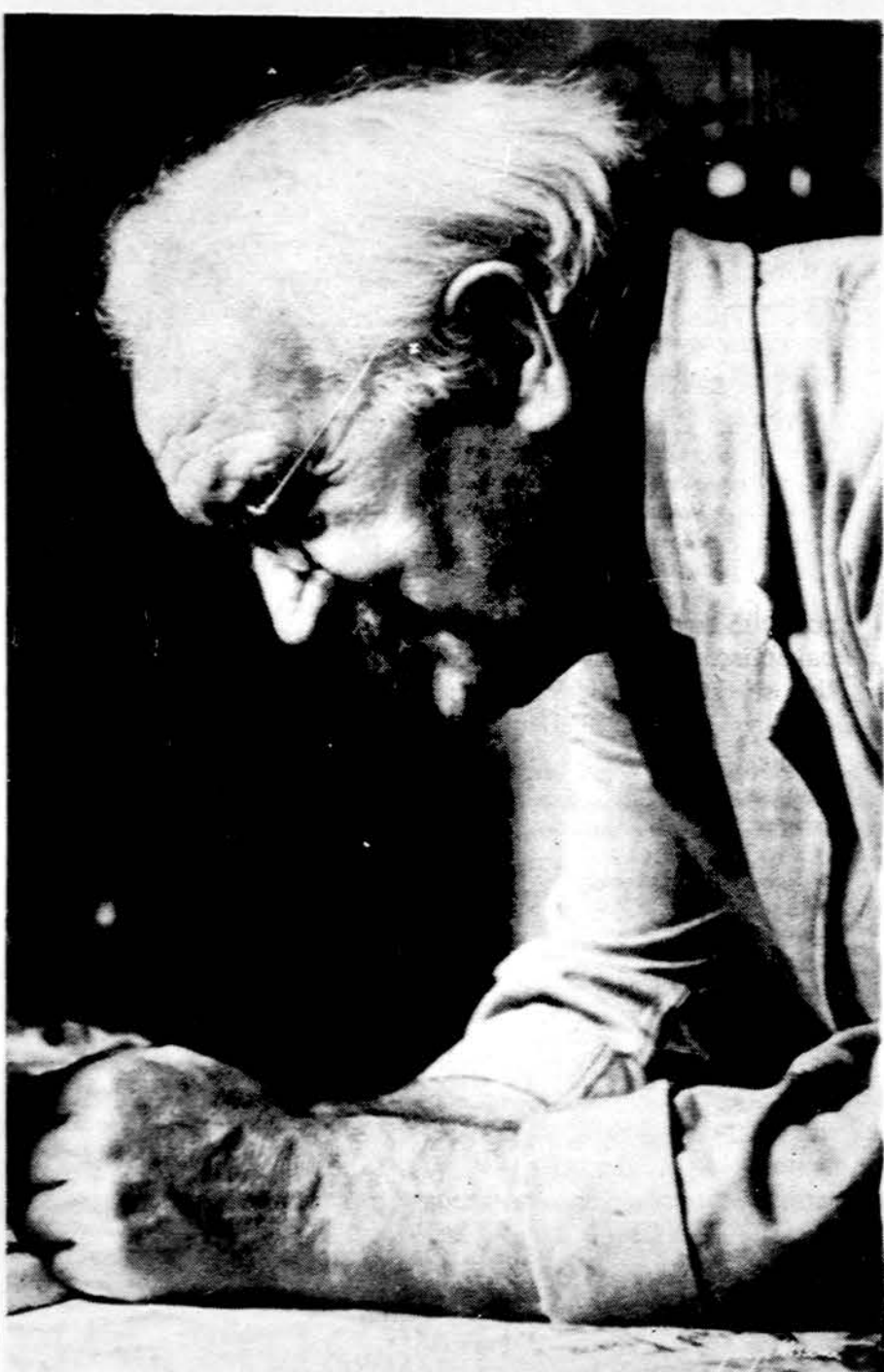

Pasitinkame dailininką Praną Domšaitį

Rankose turime, vartome ir skaitome puošnų liuksusinį leidinį, kūrybinę monografiją „Pranas Domšaitis“ by Elsa Verloren van Themaat. South African Art Library under the auspices of the South African National Gallery. General Editor Charles Du Ry. C. Struik Publishers. Cape Town and Johannesburg.

Puslapis po puslapio auga pasididžiavimas ir gaudumas. Juk tai pasaulinio garso lietuvių dailininkas, tapytojas. Lig šiol mūsų suose taip mažai žinomas, daug kam beveik negirdėtas. Kai šiemet minime 200 metų nuo Kristijono Donelaičio mirties, kai gręta tuoj pat prisimenam kitą mažą lietuvių — filosofą, rašytoją Vydyūną, tai nuostabus Mažosios Lietuvos lietuviškojo kredo reprezentantas dailėje yra kaip tik Pranas Domšaitis, gimęs 1880 m. Kropynų (Vilukiemio) kaime prie Kuršių marių, miręs 1965 m. lapkričio 14 d. Cape Town'e, Pietų Afrikoje. Tai buvo mažlietuvis, išsidėngęs sau visas dailės pasaulis, apsiėmęs ano meto vokiečių meno akademijose, pripažintas bei puikiai įvertintas reikliausių Europos meno kritikų, galerijų ir muziejų. Mažiau impresionistas, daugiau ekspresionistas. Tačiau modernus. Ir modernus kaip tik senosiomis savo lietuviškomis šaknimis, ta dievdirbiška ir ciurlioniška mistika, niekur kitur neužčiuopiama kaip tik lietuvių kultūros seniausiose klostuose. Tie klostai buvo magnetas ir Ciurlioniui, ir Donelaičiui, ir Vydyūniui, ir Krėvei, Galdikiui, V. Petravičiui, P. Augiui, V. K. Banaičiui, D. Lapinskui ir daugeliui daugeliui kitų. Tik tai šiandieninė visuomenė lig šiol patiems didiesiems savo kūrėjams vargu ar yra tapusi kultūrinu magnetu, „triumfuojant“ vidutinybei ir kone galvas krapojant prasišūsiams. Todėl savotiškai ir gaudu, kad svetimieji pirmi atidengė Ciurlionį ir svetimųjų aplinkoj reikėjo bresiti Pranui Domšaičiui.

Prano Domšaičio atveju net turime gana retą ir išskirtinį reiškinį. Europinio garso dailininkas

Dailininkas Pranas Domšaitis (1880–1965).

savo gyvenimo kelyje, metams bėgant, nuo lietuviškos dvasios ne tolo, bet atvirkščiai — į ją artėjo. Pradžioje reikėsi suvokti savo pavardę ir vardą — Franz Domscheit. Tačiau apie 1920 metus jau pradėjo vadintis Pranui Domšaičiui, nors paveikslus dar vis pasirašinėjo „Domscheit“. Bet apie 1938 metus jau ir paveikslus autorizuoja, visur pasirašinėdamas „Pranas Domšaitis“.

Hitlerinės Vokietijos laikais Domšaičiui teko garbė būti iš-

mestam, kaip modernistui, iš vienos galerijų bei muziejų, kartu su vokiečių ekspresionizmo didžiais, Nolde, Barla'chu, Kollwitz, Kirchner'iu, Mueller'iu, Dix'u, su norvegų Munch'u, olandu V. van Gogh'u ir kitais.

Pokario metais artimai susipažino ir susibūdinavo su savo sieklais artimais lietuviškas grafikas Paulium Augium, Telesforu Valium, tada netoli Domšaičio gyvenusiais pietinėje Vokietijoje. Tačiau bent geografinė prasme reikėjo nuo lietuvių, sakytume, „toliti“. Domšaitis, savo gyvenim-

me apkeliavęs daug kraštų, dabar išvyko į Pietų Afriką ir pasiliko ten iki mirties. Tačiau savo kūrybos gelmėse ir savo dvasioje jis visada buvo ir savo tapybos palikime amžinai bus tik lietuvis. Pietų Afrikoje jis taipgi buvo pagarbiai pripažintas ir labai respektuojamas dailininkas. Čia pradžioje užsimintoje monografijoje jis visur lietuviu ir laikomas. Monografijoje, aptariant jo kūrybą, ypač visur pabrėžiamas jos lietuviškasis, šiaurietiškas pobūdis, savo šaknimis susiejęs su lietuvių liaudies menu, jo realybe ir jo mistika. Iš tikrųjų lietuvių ūkininkų ir lietuviškojo kaimo buities temos, tapę ne tik tikrove, bet ir simboliais, yra pati didžioji Domšaičio stiprybė. Ne kartą žmonių figūros yra kone senųjų dievdirbių skulptūrų perkurtieji ir moderniam braižui atliepantys pavyzdžiai.

Džiaugdamiesi čia minėtąja dailininko monografija, džiaugiamės dar ir tuo, kad Lietuvių dailės instituto parodoje, atidarytoje vasario 22 d. (penktadienį) M. K. Ciurlionio dailės galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, bus išstatyta ir Prano Domšaičio darbų. Juos parodon iš Havajų atveš dail. K. Žvironas. Ten neseniai buvo daug dėmesio sulaukusi Domšaičio darbų paroda. Tai bus išskirtinis įvykis — Pranas Domšaitis drauge su kitais lietuviškas dailininkais! Po parodos atidarymo Žvironas kavinėje skaidrėmis pademonstruos daugelį rinktinių Prano Domšaičio tapybų, plačiau su jomis supažindindamas mūsų visuomenę. Visa tai tikrai bus akivaizdus susitikimas ir susipažinimas su Pranui Domšaičiu.

Tačiau ryšium su tuo kyla ir labai nepamirština problema: kaip išsaugoti Prano Domšaičio kūrybinį palikimą, kad jis neišsiskaidytų pasaulyje lietuviams nebeatrandamai. Tad ir būtų patis laikas mūsų institucijoms ir paviniams pagalvoti, kaip išgyti iš Prano Domšaičio palikimo rinktinių jo darbų kolekciją arba ir pavienius paveikslus, kad visa tai liktų lietuvių rankose kaip neatplešiama mūsų kultūros dalis.

k. brd.

Rašytojo Petro Tarulio netekus

Džiaugiantis puikiu praėjusių metų išvijos literatūrinio derliu, šiandien reikia tą džiaugsmą prislopinti, kai praėjusią savaitę New Yorke mirė vienas vyresniosios kartos mūsų rašytojų Petras Tarulis. Tikroji jo pavardė — Juozas Petrėnas. Motina buvo Tarulytė. Tad rašytojas literatūroje reikėsi ir savo knygas bei straipsnius pasirašinėdavo Petro Tarulio slapyvardžiu. Buvo gimęs 1896 metais. Rašytojas paliko ryškius pėdsakus mūsų beletristikoje ir aplanai žurnalistikoje.

Literatūroje Petro Tarulio pavardė vis neatrūšamai bus sujungta su keturvėjininkų sąjūdžiu ir su lietuvių literatūros žurnalu „Keturi vėjai“, kuriuos Petras Tarulis kaip tik redagavo. Tai buvo mūsų rašytojų sambūris, 1922 — 1928 metų laikotarpiu atnešęs tam tikro naujumo, savotiško modernumo, bandant prigydyti pasaulyje tada madingą futuristinį literatūros braižą ir lietuvių literatūroje. Rezultatai buvo neblogi, ypač Kazio Binkio poezijoje. „Keturi vėjai“ ir buvo šių keturvėjininkų susibūdinimo tribūna, redaguojama Petro Tarulio.

Šmaikštus keturvėjinio sukirpimo buvo pirmoji jo apsakymų knyga „Mėlynos kelnės“ (1927). Plačiai reikėsi ir kaip produktus žurnalistas, redaguodamas periodinius leidinius „Diena“, „Dienos naujienas“, leidamas „Lietuvos naujienas“ ir humoro laikraštį „Kultuvė“. Amerikoje redagavo SLA laikraštį „Tėvynė“.

Po ilgesnės pertraukos 1948 metais išėjo antroji jo knyga „Žirgeliai padebesiais“. Tai keturios netrumpos apysakos, kurias mūsų kritikai sutiko labai palankiai, pastebėdami autoriaus temų ir stiliaus puikiai susigulėjusį brandumą.

Negreit pasirodė ir trečioji Petro Tarulio knyga „Vilniaus rūbas“, 1966 m. Tai stambiu apmatu romanas, lėtos slinkties, besigilina į žmogaus dvasios įvairius užkaborius ir aplinkos deta-

Petras Tarulis kalba rašytojo Kazio Binkio minėjime New Yorke. Nuotr. V. Maželis

les. Tokiu savo sukirpimu romanas mūsų literatūroje gali rikiuotis greta Lindės Dobilo ligi šiol buvusio vienio „Blūdo“. Ir ne kokia neigiamu sekimo prasme, bet labai teigiamu šitokio braižo ir šitokių akylių išsiūrijimų papildymu, lyg būtų tuo pačiu keliu einama dviejų, tačiau kiekvieno ryškiai individualia, eiseną.

Petro Tarulio mirtis yra labai jausiamas nuostolis išvijos lietuvių literatūrai: netekome vel vieno vyresnės kartos beletristo. Nuostolio svoris tampa dar didesnis, kai jaunesniojoje ir jauniausioje čionykštėje kartoje beletristikai pasišventusių plunksnų ir su žiburiu nelengva surast.

k. brd.

Nauji leidiniai

• BALSAL. Iš pasaulinės poezijos. Sudarė ir išvertė Tomas Venclova. Išeido ATEITIS 1979 m. Literatūros serija Nr. 18. Apilankas — Vytauto O. Virkaus. Spaudė „Draugo“ spaustuve, 45 45 W. 63rd Street, Chicago, IL 60629. Knyga 200 psl., kaina — 6 dol., gamama leidykloje: Ateities Literatūros Fondas, 17689 Goldwin Dr., Southfield, Mich. 48075 ir „Draugo“.

Tai tarptautinės apimties, naujesniųjų laikų poezijos antologija. Kai vertūmams išvijos literatūrinis gyvenimas labiau nepasizymi, tai šių „Balsų“ nušakmėjimas yra tikrai labai sveikintinas reiškinys. Juo labiau, kad knyga gerai paruošta, poezijos gabalai atidžiai atrinkti, daugelis eilėraščių skamba, lyg būtų originalai. Tai Tomo Venclovos kruopštus ir su poetiniu įkvėpimu atliktas darbas.

Štai kelių tautų ir kurie poetai knygoje yra randami: anglų — Gilbert Keith Chesterton (1874 — 1936), Thomas Stearns Eliot (1888 — 1965), Wystan Hugh Auden (1907 — 1973), Dylan Thomas (1914 — 1953); amerikiečių — Robert Frost (1874 — 1963), Ezra Pound (1885 — 1972), Conrad Aiken (1889 — 1973), Archibald MacLeish (g. 1892), Edward Estlin Cummings (1894 — 1962), Richard Wilbur (g. 1921); prancūzų — Charles Baudelaire (1821 — 1867), Oscar Milosz — Oskaras Milašius

(1877 — 1939), Saint - John Perse (1887 — 1975), Henri Michaux (g. 1899), Francis Ponge (g. 1899); austrų — Rainer Maria Rilke (1875 — 1926), ispanų — Federico Garcia Lorca (1898 — 1936); graikų — Konstantinos Kavafis (1863 — 1933); lenkų — Cyprian Norwid (1821 — 1883), Czesław Miłosz (g. 1911); Wislawa Szymborska (g. 1923), Stanisław Grochowiak (1934 — 1976), Wiktor Woroszyński (g. 1927); rusų — Anna Achmatova (1889 — 1966), Oslip Mandelštam (1891 — 1938), Boris Pasternak (1890 — 1960), Velimir Clebnikov (1885 — 1922).

• CHRONICLE OF THE CATHOLIC IN LITHUANIA, No. 36, Jan. 6, 1979. A Translation of the Complete Lithuanian Original LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA, No. 36. Documenting the Struggle for Human Rights in Soviet — Occupied Lithuania Today. Translated by: Vita Matuseit. Translation Editor: Rev. Casimir Pugevičius. Published by the Lithuanian R. C. Priest's League of America, 351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207.

Vėl naujas LKB Kronikos numeris anglų kalba. Švariai, gražiai atspausdintas, su kontūriniais Lietuvos žemėlapiu, kuriame pažymėti numeryje minimi vietovardžiai. Tikslus, trumpas ir taiklus vertėjo ir redaktoriaus kun. Kazimiero Pugevičiaus įvadas.

• TECHNIKOS ŽODIS, 1979 m., Nr. 4. Leidžia Amerikos Lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos Chicago skyriaus Spaudos sekcija. Išeina kas trys mėnesiai. Vyr. redaktorius — V. Jautokas, 5859 S. Whipple St., Chicago, IL 60629. Administruoja A. Brazdžiūnas, 7980 W. 127 St., Palos Park, IL 60464. Metinė prenumerata — 6 dol., studentams — 2 dol.

Numerio medžiaga didžiąja savo dalimi liečia Vilniaus universiteto 400 metų sukaktį ir apima Vilniaus temą: Vytauto Vintarto straipsnis „Vilniaus universitetas per 400 metų“, Alfredas Kulpavičius su daugybe iliustracijų trumpai aptaria temą „Vilniaus architektūra lietuvių grafikoje“, o architektas Jonas

Stelmokas pateikia įdomų projektą — kaip turėtų būti kada nors atstatyta laisvosios Lietuvos sostinė Vilnius. Dar apie tarptautinę erdvę rašo V. Petrakis, duodama plati inžinierių ir architektų veiklos kronika.

• VILTIS, Vol. 38, No. 5. January — February, 1980. A Magazine of Folklore and Folk Dance. Redaguoja ir leidžia Vy-

Pranas Domšaitis

tautas F. Beliajus. Redakcijos ir administracijos adresas: Viltis, P. O. Box 1226, Denver, CO 80201. Metinė prenumerata — 7 dol.

• VYTIS, 1980 m. sausio mėn., Nr. 1. Lietuvos Vychių mėnesinis žurnalas. Redaguoja Loreta I. Stukas, 234 Sunlit Dr., Watchung, N.J. 07060. Administracijos adresas: Vytis, 2524 W. 45 St., Chicago, IL 60632. Metinė prenumerata — 8 dol.

MŪSŲ KALBA

VYKDYTINAS NUTARIMAS

1979 metų Mokytojų studijų savaitėje Kennebunkporte, be kitų lituanistinių dalykų, kun. Juozas Vaišnys SJ taip pat dėstė kalbos dalykus — supažindino su Lietuvoje vykdoma lietuvių kalbos rašybos ir skrybos reforma. Studijų savaitės dalyviams šis mokslas pasirodė naudingas bei reikšmingas, todėl jie atsilepė tokiu nutarimu: „JAV ir Kanados XIII Mokytojų studijų savaitės, įvykusios 1979 m. liepos 8 — 15 dienomis Kennebunkporte, Maine, dalyviai, apsarvę senesniai Lietuvoje paskelbtą ir įskaitytą, pakeistą iki šiol buvusią bendrinę lietuvių kalbos rašybą, nutarė prašyti Lituanistikos Istitūtą peržiūrėti reformuotą rašybą, nutarti, kas mums priimtina, ir pasirūpinti pakeistos rašybos vadovėlio išleidimu, kad mūsų mokyklos, spauda ir visuomenė galėtų šios rašybos laikytis“.

Tai yra mūsų mokyklose dirbančių mokytojų nutarimas, siekiantis ir svetur turėti tokią rašybą, kokia vartojama visos tautos. Tokiam nutarimui reikia priartėti. Deja, apie šio nutarimo vykdymą nieko negirdėti. Nutarimo vykdymu pirmiausia turėtų rūpintis mūsų švietimo institucijos — atitinkami PLB ir paskirų kraštų švietimo organai, jų komisijos, tarybos ir kiti. Pats Lituanistikos Istitutas, matyt, nieko nedarė, nes nori, kad jį būtų kreipiamasi. Šio pasisa-

kymo tikslas ir yra reikalą išjudinti iš miego, nes turėti patobulintą bei palengvintą rašybą, ko siekia Lietuvoje vykdoma reforma, yra visų lietuvių gyvas reikalas.

Šia proga taip pat reikėtų susirasti a. a. prof. Pr. Skardžiaus paliktą lietuvių kalbos praktikai skirtą darbą, jį peržiūrėti ir papildyti pakeitimais. Tuo būdu turėtume parankinį lietuvių kalbos rašybos bei skrybos vadovėlį, kurio galėtų naudotis ne tik mūsų mokyklų mokiniai, bet ir kiekvienas rašto žmogus.

Stasys Barzdukas

NAUJI LEIDINIAI

• MOTERIS, 1979 m., Nr. 6. Redaguoja Nora Kulpaivičienė. Leidžia Kanados Lietuvių katalikų moterų draugija. Administruoja Bronė Pabedinskienė. Redakcijos adresas: 1011 College Str., Toronto, Ont., Canada M6H 1A8. Metinė prenumerata — 7 dol.

Rašoma apie moteris Lietuvos Steigiamajame seime (V. Sruogienė), apie moteris karinėje tarnyboje (P. Gaučys), apie darbą ir energijos taupymą namuose (Br. Šimkienė), apie Ciurlionį ir jo kūrybą (latvė Zenta Maurina). Puikūs apžvalginiai skyriai: Knygos, Moteris pasaulyje, Sveikata, Madų ir grožio pasaulis, Šeiminių kampelis. Puslapis išpuošti mūsų dailininkų ir dailininkų darbais be kitoms nuotraukomis.